

jå, mm, just de, ajjaha

– uppbackningar

i finlandssvenska samtal

För att ett samtal skall uppstå behövs någon som talar och någon som lyssnar. Byggstenarna i ett samtal utgörs dels av informationsmättade ord, dels av småord som *sidu, aj, jå, nä*. Dessutom har deltagare i ett samtal tillgång till icke-verbala uttrycksmedel som skratt, suckar, pauser, röstförändringar, nickningar och gester. Med hjälp av dessa beståndsdelar växer samtalet fram som ett samspel mellan talare och lyssnare. Maria Green-Vänttinen har i sin avhandling *Lyssnaren i fokus. En samtalsanalytisk studie i uppbackningar* ställt lyssnaren och framför allt lyssnarens språkliga aktivitet i förgrunden. Hon studerar en central grupp småord som förekommer i samtal: uppbackningar. De består av ord och uttryck som en lyssnare yttrar medan en talare säger något eller strax efter att han eller hon avslutat en tur. För lyssnaren är uppbackningarna ett outhärligt verktyg för att signalera kontakt och närvaro i ett samtal. Materialet för avhandlingen består av sju olika gruppsamtal som är inspelade i Helsingfors i början av 1990-talet. Sammanlagt 35 olika samtalsdeltagare ingår i undersökningen. I samtalen är olika genrer representerade: två middagsbjudningar, tre radiosamtal och två

mötessamtal. Teoretiskt och metodiskt bygger avhandlingen på samtalsanalysmetoden conversation analysis (CA). En av de viktigaste utgångspunkterna för denna empiriska metod är att ett samtal föds genom samtalarnas aktivitet under samtalets gång. Alla beståndsdelar i ett samtal har relevans och betydelse, därför bygger CA-analyserna på ingående transkriptioner där också bidrag som skratt, tvekljud, omtagningar och pauser noteras. Green-Vänttinen har kombinerat CA-analysen med frekvensberäkningar, vilket har gett en möjlighet att jämföra förekomsten av uppbackningar i de olika samtalen. Analyserna av samtalsutdragen redovisas i texten i form av långa exempel, sammanlagt återges drygt 180 utdrag ur samtalsmaterialet. Detta medför att samtalen framställs på ett levande sätt för läsaren, å andra sidan blir de invecklade transkriptionerna ibland tämligen svårforcerade för en läsare som inte är insatt i CA-analyser. Alla exempel har dock försetts med en kort och kärnfull rubrik såsom *de håller nere trycke, vips sprang de opp ett möss* eller *livet som en hoppbacke*, vilket beredde mig personligen ett stort nöje och underlättade läsningen av samtalsutdragen. I sin avhandling belyser Maria Green-Vänttinen genom en insiktsfull och systematisk analys de verbala hjälpmedel som en lyssnare har till sitt förfogande då han eller hon vill backa upp någon i ett samtal. Materialet är regionalt begränsat till Helsingforssvenska samtal. Genom talrika hänvisningar till undersökningar om uppbackningar i andra språk och genom kontroll av några inspelade samtal från andra regioner i Svenskfinland, ger hon en referensram till beskrivningen av uppbackningarna i sitt eget material. Resultaten av undersökningen visar att uppbackningarna i de sju Helsingforssvenska gruppamtalen består av en begränsad grupp på drygt tio olika ord och uttryck. Som uppbackning i de analyserade samtalen uppträder bl.a. *jå, ja, jo, mm, nä, just, aha, aj* och *precis*. Omväxling uppstår genom att olika former kan varieras och kombineras, t.ex. *jå, jå jå; nä, ne, nene* eller *jå just de, ja just, just så*. De vanligaste funktionerna hos uppbackningarna är att de signalerar fortsättning, kvittering, förståelse eller instämmande. Bland uppbackningarna dominerar *jå* och *mm* i de Helsingforssvenska samtalen. Uppbackningen *ja* som är allmän i sverigesvenska material är däremot mindre frekvent. Flera

studier av svenskan i Helsingfors visar att det finns gemensamma drag mellan finskan och svenskan som talas här. Uppbackningarna *jå* och *aj*, som används i liknande funktioner i det svenska och det finska talspråket i Helsingfors utgör ytterligare ett exempel på detta. I undersökningen framträder också vissa könsmissiga skillnader vid bruket av uppbackningar. Det verkar som om kvinnorna var flitigare uppbackare än männen, dessutom verkar kvinnor och män ha något varierande uppsättning uppbackningsord och också använda dem i olika funktioner. Green-Vänttinen påpekar dock att dessa skillnader borde undersökas närmare, i synnerhet borde man studera vilka andra strategier män använder för att signalera aktivt lyssnande. Denna presentation har endast kunnat ge några axplock ur avhandlingen *Lyssnaren i fokus*. Uppslagen och infallsvinklarna i avhandlingen är mångskiftande och boken förtjänar definitivt en närmare bekantskap.

Caroline Sandström

Maria Green-Vänttinen: *Lyssnaren i fokus. En samtalsanalytisk studie i uppbackningar*. Studier i nordisk filologi 79. Svenska litteratursällskapet i Finland, Helsingfors, 2001. ISBN 951-583-074-5

Jari Kurri på teckenspråk

Konferensrapporten från den tolfte nordiska namnforskarkongressen i Tavastehus 13–17 juni 1998 har utkommit. I de 33 uppsatserna som publicerats i rapporten kan man få en inblick i de mest varierande ämnen inom onomastiken: husdjursbeteckningar i ortnamn på Åland, konamn år 1900, personnamn i Namibia och olika benämningar på Nils Holgersson, för att ta några exempel.



Namnet Jari Kurri tecknas genom att tummen och pekfingeret förs upp och ner framför halsen två gånger.

Uppsatsen *Personnamn i det finska teckenspråket* av Päivi Rainò fann jag extra intressant. I sin artikel redogör Rainò för hur man skapar ett personnamn på teckenspråk, ett persontecken. Persontecknen baserar sig ofta på utseende, men det kan också basera sig på personens förnamn eller efternamn. Som exempel tar hon hockeyspelaren Jari Kurri, vars teckenspråksnamn är en anpassning av namnet Kurri. Första delen påminner fonetiskt om finskans *kurkku* 'hals', och därav har tecknet skapats (se bilden). Jag rekommenderar Rainòs artikel för Språkbruks läsare; den är allmänbildande och ger en intressant inblick i teckenspråket.

Charlotta af Hällström

Gunilla Harling-Kranck (red.): *Namn i en föränderlig värld. Rapport från den tolfte nordiska namnforskarkongressen, Tavastehus 13–17 juni 1998*. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland nr 631, Studier i nordisk filologi nr 78, Helsingfors 2001.

ISBN 951-583-065-6, 358 sidor.

Försäkringsordbok i ny upplaga

Den finsk-svensk-engelska försäkringsordboken, som kom ut första gången 1986, har nyligen publicerats i en utvidgad och helt omarbetad form. Det har skett stora förändringar inom försäkringsbranschen, och de har naturligtvis också fört med sig ny terminologi.

Ordboken omfattar ca 6 000 finska uppslagsord med motsvarigheter på svenska och engelska. Dessutom ingår ett svenskt och ett engelskt register. Orden är inte definierade.

Strävan har enligt förordet varit att så mångsidigt som möjligt ta med termer ur försäkringslagstiftning, läroböcker, försäkringsvillkor och säkerhetsföreskrifter. Allmänspråkliga ord som återfinns i vanliga ordböcker ingår i princip bara om de har en speciell användning inom försäkringsbranschen.

Redaktörer för ordboken är Marianne Tervonen och Eeva Holtari, båda översättare på Finska Försäkringsbolagens Centralförbund.

Försäkringsordboken är ett omfattande och gediget verk utarbetat med stor sakkunskap.

Mikael Reuter

Vakuutusalan sanakirja/Försäkringsordbok/Insurance Dictionary. Suomen vakuutusalan koulutus ja kustannus Oy, Helsingfors 2002, 432 s.